

ВИБІР У СВІТІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПОВЕДІНКОВИХ ОПЦІЯХ ОСОБИСТОСТІ

Анотація

У статті розглядаються актуальні проблеми взаємозв'язку цифровізації та фінансової грамотності в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій. Проаналізовано вплив цифрових технологій на поведінкові та когнітивні аспекти прийняття фінансових рішень, зокрема в контексті зростання ризиків фінансової безвідповідальності і розвитку нових форм соціальної адикції. Розглядається роль освітніх та просвітницьких практик у формуванні відповідальних цифрових компетенцій, що сприяють підвищенню психологічної стійкості та фінансової самодостатності індивідів. Визначено необхідність комплексного підходу до цифрової та фінансової освіти як ключового чинника сталого розвитку суспільства в умовах глобалізації та цифрової трансформації.

Питання покращення якості життя кожного із громадян країни є актуальним завжди, та особлива увага зосереджується на них у важкі часи зовнішньої агресії й відповідної необхідності перебудови суспільних практик. Для цього адаптаційні можливості інституцій, особистостей та структур з необхідністю мають включати інноваційний вимір оволодіння новими вміннями, навичками та компетенціями. Економічний розвиток як суттєва складова загального відтворення та творення соціуму спирається на освітянську налаштованість його агенцій і акторів. Причому під освітою ми маємо на увазі не тільки її часові параметри модернізації – реалізацію впродовж життя, але і змістовні – опрацювання можливостей нових поведінкових практик при трансформаціях технологічних обставин взаємообмінів та взаємодій.

Василець Ольга

КПІ ім. Ігоря Сікорського
ovasilec@gmail.com

Казьмірова Оксана

КПІ ім. Ігоря Сікорського
oksana.kazmirova@gmail.com

Ключові слова:

цифровізація, фінансова грамотність, цифрові компетенції, психологічна стабільність, відповідальна поведінка, цифрові технології, просвітництво, соціально-економічні трансформації, фінансова безвідповідальність, сталий розвиток.

Феномен цифровізації визначає низку суттєвих характеристик для різних рівнів розгортання людської активності у останніх: мікро-, мезо та макро. Як зазначає Маркевич К. (2021) цифровізація є однією з визначальних тенденцій розвитку людства на загал, бо сприяє підвищенню рівня інклюзії, вдосконаленню управлінських механізмів у всіх сферах життєдіяльності: «розширює доступ до охорони здоров'я, освіти та банківської справи, підвищує якість та охоплення державних послуг, розширює спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів за нижчими цінами». Та історичний досвід розвитку цивілізацій свідчить про те, що будь які технологічні можливості водночас стають викликами для організаційних і когнітивних спроможностей людей, структур та інституцій.

«Driving Economic Recovery: Scaling Digital Education Experiences in Higher Education Institutions»

Зміна функціоналів вимагає модернізації освітянських практик, у тому числі, і з оперттям на нові технічні та технологічні (засоби та алгоритми) аспекти діяльності. Усвідомлення ризиків, які неминуче супроводжують будь які модернізації у життєдіяльності соціуму, стає можливим і підлягає опрацюванню лише у контексті зусиль просвіти, що сприяє критичності мислення та відповідальній поведінці кожного учасника.

Наша фінансова цивілізація не обов'язково стає заручницею виключно матеріальних вигод та повсякденного комфорту. Їх важливість – незаперечна, та справжня користь від них не є суто прагматичним потрактуванням механістичного монадологічного розуму, а розкриває свою цінність у системі цінностей сталого розвитку як синергетичного феномену соціально-культурних зусиль. Цифровий простір сучасної цивілізації це розширення соціоекономічних проблем до простора онтологічного, що підкреслюється Ільїним В. (2007), а саме такий метафізичний світ і формує запит на постійне оновлення навичок та вмінь практичних виборів та дій особи.

Особливу увагу ми хотіли б звернути на зв'язок між фінансовими та цифровими компетенціями у життєдіяльності сучасної людини. Адже психологічна стабільність, яка є

особливо значущою в умовах плинної сучасності (Бауман, 2005), базується на впевненості особи у її здатності приймати правильні рішення, керувати власним життям. Поточні історичні обставини більше, у порівнянні із іншими сценаріями традиційної поведінки людей, зосереджені на переживанні ризиків фінансових вимірів життєдіяльності.

Суспільства досягнень невротизують більше, аніж спільноти приписів. Реалістичні очікування справджуються, коли мають міцне раціональне підґрунтя, та саме сфера витрат захоплює нас емоційно, спонукаючи до невинуватених з раціональної точки зору та безвідповідальних вчинків. Ми не можемо заперечувати концепції економістів (Приказюк, Ходаківська, 2023) щодо того, що саме: «Фінансово грамотне населення сприяє загальному економічному зростанню та стабільності, такі люди здатні краще впоратися з несподіваними витратами, надзвичайними ситуаціями», але зазначимо, що це є скоріше побажанням, принципом застосування «ідеально типового» за М.Вебером у практичній життєдіяльності, де співпрацею психологів та економістів сучасності вже доведена ірраціональна природа покупця та споживача товарів і послуг.

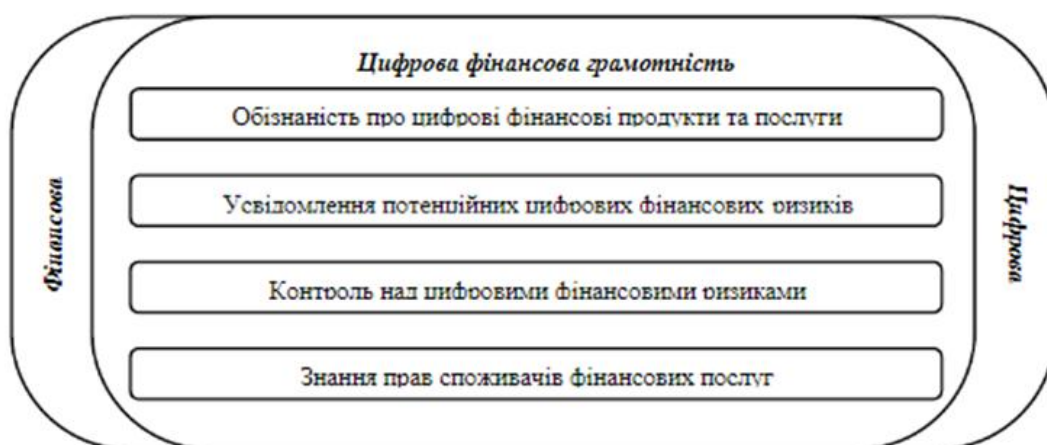

Рис.1. Компоненти цифрової фінансової грамотності
Джерело: (Приказюк Н.В., Ходаківська Ю.О. 2023: 33)

«Driving Economic Recovery: Scaling Digital Education Experiences in Higher Education Institutions»

До того, наскільки небезпечним є «поштовх» людини до прийняття того чи іншого фінансового рішення долучилися і правники. Так, Кас Санстейн (юрист), Річард Талер (економіст) (2019) пишуть про небезпеку ситуативних рішень на противагу раціональним стратегіям вибору. Вони ж вказують і на те, що цифрові технології пришвидшують ініціацію та «розкручування» компаніями вигідних саме для них поведінкових опцій. Там де особистість має діяти усвідомлено, спираючись на приступні для неї техніки та технології як форми організації алгоритмів дієвості технічних (у нашому випадку – цифрових) способів аналітики й комунікації, іде розгойдування психоемоційних станів, так, наче у кожному з нас перебувають такі собі субособистості - раціональний містер Спок й ірраціональний Гомер Сімпсон. У такому випадку віртуальний світ цифрових технологій ще сильніше занурює людину до світу зараження та навіювання. Саме тому необхідно звернути увагу на соціальний, просвітницький вимір цифровізації, адже вона це не просто зміна нашого предметного оточення, більша кількість різних електронних пристроїв та послуг, що ми їх отримуємо завдяки ним. Це зміна характеру комунікацій і способу організації взаємодій. Чи встигає людська природа пристосуватися до цих змін, або нам загрожує поява нових форм девіантної поведінки?. Пригадується давньоримська приказка: *errare humanum est*. Але якщо людині іманентно притаманно робити помилкові вибори, то у наших реаліях постає відносно нова адикція – явище закредитованості. Оформлюється комплексна залежність людини від придбань, стилю життя, які вона не може собі дозволити, залежність від ситуативних рішень. Врешті решт, маємо відносно новий для України вид адикції – залежність від фінансово безвідповідальних рішень (зроблених внаслідок зовнішнього примусу і власної неосвіченості) як підґрунтя антисоціальної поведінки (Казьмірова, 2019; Василець, 2019). Не можна сказати, що ці явища не привертають увагу управлінської спільноти. Так, Національний банк України

відкрив сайт для навчання фінансовій грамотності «Гаразд», де можна навчитись основам поводження з фінансовим інструментарієм. Це прекрасний приклад застосування цифрових технологій для практичного навчання людей різного віку, соціального положення, гендеру.

За замовчуванням саме жінки відповідають в нашій країні за добробут дітей, за родинний бюджет. Особливо у сучасних умовах, коли більшість чоловіків більш щільно захоплені воєнними обов'язками. Тим небезпечнішою є діяльність різних кол-центрів, що обіцяють шалені виграші та премії за покупки елементарних речей для господарчих потреб за невиправдано високою ціною. Перегляд мелодрам, які допомагають жінці психологічно розвантажитись перериваються рекламою розіграшів, спонукають швидко (дякуючи можливостям цифрових технологій!) взяти кредит, приєднатися до гравців і, таким чином, вирішити фінансові проблеми близьких та себе.

Соціально-поведінковий дискурс розкриває нам комплексний характер такого явища як добробут. Так, у його підґрунті лежать уміння керувати коштами, знання про різні види фінансових послуг, цифрова грамотність та загальна обізнаність людини із системністю взаємних угод між нею та суспільними інституціями. Налаштувати особистість саме на таке використання цифрових технологій, на конструктивний сталий розвиток себе як носія громадянських якостей і суспільства гуманістичних інклюзивних характеристик, можливо лише при постійній роботі управлінських структур і соціуму в цілому по захисту і просуванню (за рахунок сучасних ЗМІ, віртуального простору цифри, перш за все) цінності знання, освіченості, толерування та самоповаги. Тоді фінансова компетентність стає логічною складовою відповідальної поведінки наших сучасників у світі навчання впродовж життя, світі цифрових технологій, що мають потенціал забезпечити позитивність трансформаційних процесів на загал.

Список використаних джерел

1. Bauman Z. (2005) *Liquid Life*. Wiley. John Wiley & Sons, LTD

«Driving Economic Recovery: Scaling Digital Education Experiences in Higher Education Institutions»

2. Ільїн В. (2007) Фінансова цивілізація. К.: Книга.
3. Казьмірова О., Василець О. (2019). Формування кредитної залежності як нової форми соціальної девіації: небезпека для країн периферії. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 3 (43), 39- 45
4. Приказюк Н., Ходаківська Ю.О. (2023) Цифрова фінансова грамотність як чинник покращення життя. Взято з:
<https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/42519/%d0%a6%d0%98%d0%a4%d0%a0%d0%9e%d0%92%d0%90%20%d0%a4%d0%86%d0%9d%d0%90%d0%9d%d0%a1%d0%9e%d0%92%d0%90%20%d0%93%d0%a0%d0%90%d0%9c%d0%9e%d0%a2%d0%9d%d0%86%d0%a1%d0%a2%d0%ac.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
5. Маркевич К. (2021) Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. Взято з:
<https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>
6. НБУ «Гаразд». Взято з: <https://harazd.bank.gov.ua/article/kredit>
7. Санстейн К., Талер Р. (2019) Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір. Наш формат.